

Europos regionų komiteto nuomonė „Socialinės inovacijos kaip naujos visuomenės uždavinių sprendimo priemonės“

(2017/C 306/06)

Pranešėja: Marcelle Hendrickx (NL/ALDE), Tilburgo savivaldybės mero pavaduotoja

POLITINĖS REKOMENDACIJOS

EUROPOS REGIONŲ KOMITETAS (RK)

Bendrosios pastabos

1. Komitetas supranta, kad Europa susiduria su dideliais socialiniais iššūkiais: piliečiai netikri dėl savo ateities, aukštesnis nei prieš prasidedant finansų ir ekonomikos krizei nedarbo lygis (ypač jaunimo atveju), vis akivaizdesni klimato kaitos padariniai, gyventojų senėjimas ir pabėgėlių, prieglobsčio prašytojų bei migrantų atvykimas – tai nauji vietos ir regionų vadovams kylantys klausimai.
2. Komiteto nariai yra pokyčių visuomenėje liudininkai. Mūsų visuomenė šiandien yra reiklesnė ir labiau išsilavinusi. Dėl to ji vis labiau nori pati pasirūpinti savo būtimi, pagerinti savo gyvenimo lygį ir aktyviau dalyvauti sprendžiant socialiniu požiūriu aktualius klausimus. Tačiau Komiteto nariai, būdami vietos ir regionų valdžios institucijų atstovai, supranta, kad mūsų piliečių interesai gali būti labai skirtingi.
3. Be to, visuomenei kylantys uždaviniai tampa vis sudėtingesni: jų nebegalima priskirti vienai konkrečiai politinės veiklos sričiai, jie turi būti sprendžiami ne tik administraciniu lygmeniu ir nebesutampa su administraciniais įgaliojimais. Jiems spręsti būtini ir neatidėliotini veiksmai, ir ilgalaikė vizija bei požiūris, taip pat ES politikos, be kita ko, ekonominės ir pinigų sąjungos, socialinio aspekto paradigmos pokytis, kad būtų įtraukti visi piliečiai ir stiprinamas žmonių ir valstybių narių solidarumas.
4. Tačiau tuo pat metu regionų ir vietos valdžios institucijos turi vis mažiau finansinių išteklių šiems naujiems ir vis sudėtingesniems sparčiai besivystančios visuomenės uždaviniams spręsti ir bet kokiems šioje srityje įgyvendinamiems veiksams bus reikalingas nešališkas, pragmatiškas ir veiksmingas įvairių valdymo lygmenų veiklos koordinavimas.
5. Komitetas atkreipia dėmesį į tai, kad dabartinė sistema ir veiksmai yra riboti ieškant sprendimų dabartinėms visuomenės problemoms spręsti. Kartu jis pabrėžia, kad vykstantys pokyčiai atveria perspektyvas šiuolaikiškai ir novatoriškai Europai.
6. Komitetas mano, kad socialinės inovacijos yra svarbi priemonė, įtraukiant viešąjį, privatųjį ir trečiąjį sektorių, dabartinėms visuomenės problemoms spręsti ir mūsų piliečių gyvenimo kokybei gerinti. Apskritai socialiniu požiūriu novatoriški projektai daro didesnę poveikį visuomenei ir ekonomikai, kai jie sąveikauja su technologijomis ir leidžia priimti mūsų piliečiams tinkamiausius sprendimus.

Socialinių inovacijų ypatumai

7. Komitetas sutinka su socialinių inovacijų apibrėžtimi, pagal kurią tai naujos idėjos (produktai, paslaugos ir modeliai), kurios (veiksmingiau už kitas alternatyvas) vienu metu patenkina visuomenės poreikius ir sukuria naujus socialinius ryšius ir partnerystes ⁽¹⁾.
8. Socialinės inovacijos gali būti svarbi priemonė sprendžiant visus visuomenės uždavinius, pavyzdžiui, mažinant jaunimo nedarbą, gerinant pagyvenusių žmonių priežiūrą ir didinant jų savarankiškumą, integruojant asmenis, kuriems sunku patekti į darbo rinką, ir atgaivinant atokius regionus, su įvairiais demografiniais iššūkiais susiduriančius regionus bei miestų teritorijas, kuriose didelis nedarbas.

⁽¹⁾ *Empowering people, driving change: Social innovation in the European Union*, BEPA (Europos politinių patarėjų biuras) 2011 m.

9. Komiteto nuomone, socialinėms inovacijoms būdinga: laikytis principo „iš apačios į viršų“, ieškoti sprendimų kuo glaudžiau bendradarbiaujant su piliečiais ⁽²⁾, kurti poreikius atitinkančius naujus ryšius ir partnerystes tarp viešosios valdžios institucijų, įmonių, mokslo ir švietimo įstaigų, pilietinės visuomenės ir piliečių interesams atstovaujančių organizacijų ⁽³⁾.

10. Komitetas norėtų išskirti vartotojų grupes, kaip gerą principo „iš apačios į viršų“ pavyzdį. Vartotojų grupės yra ryšiai su vartotojais, kurie yra susipažinę su tam tikromis paslaugomis, punktai. Jos yra tinkamos vartotojų grįžtamajai informacijai (pavyzdžiui, naudotojų patirčiai) kaupti, paslaugoms ir produktams kurti, taip pat naujoms idėjoms kurti ir išbandyti (remiantis principu „iš apačios į viršų“). Vartotojų grupės skatina vartotojų įtrauktį ir suteikia jiems realią galimybę išsakyti savo nuomonę.

11. Viešosios valdžios institucijoms socialinės inovacijos – tai kitoks darbo būdas. Pasirinkus šį būdą, vietos ir regionų valdžios institucijos turi būti atviros piliečių, įmonių, mokslo ir švietimo įstaigų ir pilietinės visuomenės organizacijų iniciatyvoms ir idėjoms. Laikantis tokio požiūrio, svarbu suprasti, kad daugelio šiandienos problemų sprendimus priimti turi ne tik viešosios valdžios institucijos. Tačiau „atviras požiūris“ nereiškia „pasyvaus požiūrio“. Siekiant skatinti socialines inovacijas, vietos valdžios institucijos labai dažnai turi imtis vadovaujančio vaidmens ir koordinavimo visų pirma, kai reikia tarpininkauti kuriant partnerystes, sutelkti suinteresuotuosius subjektus, kurti socialinių inovacijų ekosistemas, nustatyti geras visuomenės ir vietos bendruomenių iniciatyvas, sukurti lanksčias teises sistemas, užtikrinti dalijimąsi žiniomis ir skatinti dialogą.

12. Europos Komisija labai teisingai nurodo, kad ES turi siekti konkrečių mūsų piliečių poreikius ir lūkesčius atitinkančių rezultatų. Jei rengiant politiką ir per visą sprendimų priėmimo procesą būtų remiamos ir skatinamos socialinės inovacijos, būtų priimami geresni ir didesnio pritarimo sulaukiantys sprendimai.

13. Šiuo metu, kai labai susilpnėjęs pasitikėjimas mūsų demokratinėmis institucijomis, piliečių parama yra itin svarbi. Socialines inovacijas inicijuoja piliečiai ir vietos bendruomenės: pradedant konsultacijomis, kuriose nustatomi visuomenės poreikiai, taip pat tolesniuose sprendimų priėmimo ir įgyvendinimo procesuose užtikrinant dalyvavimą, pasidalijimą, bendrą atsakomybę bei abipusiškumą bei kuriant daugiašalius tinklus. Šie aspektai turėtų būti įtraukti į teritorinį metmenį, kuo geriau atsižvelgiant į individualių asmenų, šeimų ir bendruomenių poreikius.

Išnaudoti potencialą ir pašalinti kliūtis

14. Komitetas palankiai vertina tai, kad Europos Komisija pripažįsta socialinių inovacijų svarbą, ypač Socialinių inovacijų bendruomenės portalo ir metinio Europos socialinių inovacijų konkurso potencialą. Komitetas norėtų pabrėžti, kad socialinės inovacijos svarbios ne tik ekonomikos augimui ir darbo vietų kūrimui. Svarbu, kad jos būtų žinomos ir pripažintos kaip priemonė, kuri gali būti taikoma skirtingose politikos srityse (įskaitant skurdo ir ekonominės atskirties naikinimą), kurios gali pagerinti Europos Sąjungos žmonių gyvenimo kokybę.

15. Sėkmingi socialinių inovacijų projektai iš tiesų užtikrina socialinės įtraukties ir solidarumo stiprinimo ir augimo bei darbo vietų kūrimo papildomumą. Todėl Komitetas primygtinai tvirtina, jog socialines inovacijas būtina įtraukti į vietos ir regionų vystymosi strategijas.

16. Be to, socialinės inovacijos leidžia veiksmingiau diegti naujoves. Technologijų plėtra vis spartėja, o tokios tendencijos kaip skaitmeninimas ir automatizavimas iš esmės keičia darbo rinką ir apskritai ekonomiką miestuose ir regionuose: dėl automatizavimo ir robotizavimo kai kurios profesijos nyksta, tačiau atsiranda ir naujų; dideli duomenų kiekiai turi įtakos piliečių privatumui ir ne visi sugeba vienodai sekti ir įsisavinti technologines naujoves. Socialinės inovacijos gali padėti didinti visuomenės atsparumą. Komitetas atkreipia dėmesį į tai, kad visoje Europos Sąjungoje esama gerų regionų ir vietos valdžios institucijų įgyvendinamų socialinių inovacijų pavyzdžių ⁽⁴⁾.

⁽²⁾ Regionų komiteto nuomonė „ES socialinių investicijų dokumentų rinkinys“, CDR1999-2013_00_00_TRA_AC.

⁽³⁾ Regionų komiteto nuomonė „Integruotos ES miestų politikos kūrimas“, COR-2013-06902.

⁽⁴⁾ Pavyzdžiui, *Proeftuin Dementie* (Demencijos bandymų laukas) Tilburge (Nyderlandai), kuriame įmonės, švietimo ir mokslo įstaigos, sveikatos priežiūros darbuotojai ir pacientai bei jų šeimos bendradarbiauja siekdami užtikrinti, kad pacientai galėtų kuo ilgiau ir geresnėmis sąlygomis likti namuose. Jame veikiančias technologines inovacijas sukūrė šios įvairios grupės.

17. Būtų apmaudu, jei sėkmingai įgyvendintos socialinės inovacijos išliktų žinomos tik vietos lygmeniu ir jomis nebūtų dalijamasi. Dažnai jos pradėdamos diegti vietos lygmeniu ir nedideliu mastu, tačiau gali būti naudingos ir taikytinos visiems Europos piliečiams. Siekiant išnaudoti visą jų potencialą, būtina sukurti jų spartesnei plėtrai ir sklaidai palankias sąlygas.

18. Yra daug gerosios patirties pavyzdžių, kaip diegiamos socialinės inovacijos, skirtos padėti moterims ir vaikams, priskiriamiems rizikos grupėms. Reiktų atkreipti dėmesį į šią patirtį, kad ją būtų galima pritaikyti tokioje padėtyje atsidūrusiems Europos piliečiams, jei būtina, jos taikymą finansuojant struktūrinių fondų lėšomis.

19. Norint visapusiškai pasinaudoti socialinių inovacijų teikiamomis galimybėmis, būtina supaprastinti sanglaudos politiką ir sumažinti su ja susijusią administracinę našą. Šiuo metu reguliavimo sistemos sudėtingumas ir mastas atgraso galimus paramos prašytojus. Komitetas jau ne kartą ragino Europos institucijas iš esmės supaprastinti sanglaudos politikos teisės aktus⁽⁵⁾.

20. Pagal Europos sanglaudos politiką socialinės inovacijos – sudėtingai taikoma priemonė. Tai, kad projektai yra nedidelio masto, juose dalyvauja maži ir netradiciniai partneriai, o socialinės inovacijos ne visada nurodomos kaip kriterijus, kurių reikia įvykdyti norint pateikti prašymą Europos fondams, dažnai trukdo gauti ES finansavimą atitinkamoms iniciatyvoms.

21. Todėl ne visi Europos fondai ir programos tinkamos socialinėms inovacijoms. Kaip ir technologinėms, taip ir socialinėms inovacijoms turi būti sudaryta pakankamai galimybių eksperimentuoti ir pasirengta pripažinti, kad kai kurios jų gali būti nesėkmingos.

22. Socialinių inovacijų diegimą gali sėkmingai paspartinti, be kita ko, socialinė ekonomika. Komitetas šiuo požiūriu primena, kad socialinės ekonomikos iniciatyvos yra grindžiamos bendruomenės sudarančių piliečių bendradarbiavimu ir dalyvavimu, todėl jos padeda didinti socialinę, ekonominę ir teritorinę sanglaudą bei pasitikėjimą visoje Europos Sąjungoje. Todėl ypač svarbu remti socialines inovacijas išlaisvinant socialinės ekonomikos potencialą, gerinant jos subjektų prieigą prie įvairių formų finansavimo priemonių ir sutelkiant pakankamas finansines lėšas vietos, regionų, nacionaliniu ir ES lygmenimis⁽⁶⁾.

Inovacijos palyginti su socialinėmis inovacijomis

23. Komitetas pritaria minčiai, kad inovacijos yra labai svarbios Europos Sąjungai, siekiant užtikrinti piliečiams geresnį švietimą ir pakankamai darbo vietų, spręsti dabartinius visuomenės uždavinius bei išlaikyti aukšto lygio gerovę ir gyvenimo kokybę. Atsižvelgdamas į tai, Komitetas pabrėžia iniciatyvos „Inovacijų Sąjunga“ svarbą siekiant, kad ES greičiau diegtų inovacijas ir sustiprintų gebėjimą idėjas sparčiau paversti produktais ir paslaugomis.

24. Komitetas palankiai vertina visas Europos Komisijos pastangas skatinti socialines inovacijas tokiose srityse kaip ES užimtumo ir socialinių inovacijų programa (EaSI), dalijimosi ekonomikos modeliai, programa „Horizontas 2020“, platformos informuotumo kultūros klausimais ir MVĮ priemonės programos.

25. Vis dėlto Komitetas mano, kad, nors programoje EaSI, be kita ko, siūloma kovoti su ilgalaikiu nedarbu, skurdu ir socialine atskirtimi, iki šiol Europos lygmeniu nėra mechanizmų, kurie padėtų veiksmingai spręsti šias bendras problemas.

26. Nepaisant šių iniciatyvų, Komitetas mano, kad strategijoje „Europa 2020“ pernelyg daug dėmesio skiriama technologinėms inovacijoms ir nepakankamai pabrėžiamas socialinis aspektas. Jis pabrėžia, kad socialinės ir technologinės inovacijos papildo vienos kitas ir skatinant jų papildomumą galima pasiekti visuomenei naudingų rezultatų.

⁽⁵⁾ Žr. Regionų komiteto nuomonę „ESI fondų supaprastinimas iš vietos ir regionų valdžios institucijų perspektyvos“ (COR-2016-00008).

⁽⁶⁾ RK nuomonė „Socialinės ekonomikos vaidmuo atkuriant ekonomikos augimą ir kovojant su nedarbu“ (COR-2015-01691).

Europos Sąjungos vaidmuo ir rekomendacijos

27. Dabartinės visuomenės problemos yra tarpvalstybinės ir Europoje jas dažnai tenka spręsti vietos ir regionų valdžios institucijoms. Socialinės inovacijos gali atlikti svarbų vaidmenį užtikrinant socialinę, ekonominę ir teritorinę sanglaudą. Todėl pageidautina, kad ES atliktų katalizatoriaus, tarpininko ir koordinatoriaus vaidmenį.
28. Komitetas ragina Europos Komisiją užtikrinti jos rengiamos politikos įgyvendinamumą vietos ir regionų lygiu ir taip prisidėti įgyvendinant ES miestų darbotvarkę, kuria remdamiesi Komisija, valstybės narės ir miestai įvertina, kaip ES politika ir teisės aktai įgyvendinami vietos lygmeniu. Tai yra ypač aktualu socialinių inovacijų projektams, kuriuos vietos ir regionų valdžios institucijos dažnai remia per visą inovacijų procesą (sukūrimas, bandymai, sklaida ir vertinimas).
29. Komitetas ragina Europos Komisiją pripažinti ir įtvirtinti socialines inovacijas kaip priemonę, skirtą įveikti įvairius visuomenei kylančius uždavinius ir pagerinti piliečių gyvenimo kokybę.
30. Europos Komisija turėtų atlikti pirmaujančių vaidmenį plėtojant socialines inovacijas, dalytis žiniomis ir skleisti gerąją praktiką šioje srityje; pavyzdžiui, kalbant apie socialinės ekonomikos subjektus, ji turėtų užtikrinti, kad bus vykdoma politika (įskaitant integruotas priemones sveikatos, būsto ir aktyvios darbo paieškos srityse), kuria bus skatinamos socialinės inovacijos įvairiais valdymo lygmenimis ir remiamas tikros Europos socialinių inovacijų bendruomenės kūrimas.
31. Komitetas prašo Europos Komisijos pašalinti pirmiau nurodytas kliūtis ir nurodyti socialines inovacijas kaip vieną iš kriterijų, į kurių turėtų būti atsižvelgta paraiškose, teikiamose Europos fondams, taip pat sudaryti sąlygas kitoms ne tik tradicinėms institucijoms ir grupėms pasinaudoti Europos finansavimu ir programomis, suteikti galimybes eksperimentuoti pripažįstant, kad kai kurie bandymai gali būti nesėkmingi.
32. Komitetas ragina Europos Komisiją parengti stebėsenos ir poveikio vertinimo priemonę su aiškiais rodikliais, kad būtų galima stebėti socialinių inovacijų pažangą įvairiose valstybėse narėse, ypač socialinės ekonomikos srityje. Taip būtų galima įvertinti socialinių inovacijų rezultatus ir nustatyti jų poveikį, užtikrinti šios informacijos ir sėkmės atvejų sklaidą. Tokios priemonės padėtų pritraukti finansavimą.
33. Siekiant visapusiškai išnaudoti socialinių inovacijų potencialą, Komitetas taip pat pasirengęs dalyvauti šiame procese. Jis ragina savo narius bandyti įgyvendinti socialines inovacijas vietos lygmeniu, įtraukti kitas valdžios institucijas, įmones, mokslo institucijas bei gyventojus ir dalytis patirtimi.
34. Komitetas pabrėžia socialinių sąlygų svarbą vertinant pasiūlymus dėl viešųjų pirkimų ir prašo Europos Komisijos užtikrinti, kad valstybės narės jas tinkamai perkeltų į nacionalinę teisę ir įgyvendintų. Komitetas taip pat ragina užtikrinti dabartinių valstybės pagalbos taisyklių lankstumą, kad būtų galima skatinti socialines inovacijas. Be to, jis siūlo išnagrinėti narių kapitalo ir įtrauktųjų inovacijų potencialą atsižvelgiant į esamas socialinių inovacijų ir socialinių investicijų programas, kurios paprastai grindžiamos investuotojų inicijuojamais modeliais.

Briuselis, 2017 m. gegužės 11 d.

*Europos regionų komiteto
pirmininkas*

Markku MARKKULA